

HRİSTİYAN DİN DERSİ KİTAPLARINDA İSLAM'IN TANITIMI

-Avusturya Örneği-

Doç. Dr. Mustafa TAVUKCUOĞLU*

ABSTRACT

INTRODUCING ISLAM IN CHRISTIAN RELIGIOUS TEXTBOOKS IN AUSTRIAN SCHOOLS

This research has been out in 1990s concerning Austrian Islamic Society, Mosques, Religious leaders, and Islamic lessons and teachers. When Islamic lessons taught in Austrian schools, are being investigated, at the same time Christian religious lessons have been analysed as well in relation to teaching technic and its content. In order to learn how Islam is introduced in Christian Religious Textbooks, almost 40 textbooks have been under research in detail. It is given a place for Islam in these textbooks under the title of "Living World Religions", and some minor comparisons have been made between the religions.

The religions are introduced according to pedagogic principles and technics of textbook writing, in this respect extra care is given. In the textbooks the religions are being introduced with th ephenomenological approach except Christianity. This makes a contribution to interreligious dialog efforts, peace and peace of mind. The Religious Textbooks, which were presented as a list at the end of this work.

Avrupa Birliğine Giriş sürecinde hızla ilerleyen Türkiye'nin diğer alanlarda olduğu gibi Din Eğitimi alanında da problemleri vardır, ilgililerce de iyi niyetli ve objektif yaklaşımlarla tartışılması gerekir. Bu tartışmalar şüphesiz Avrupa'daki Türk vatandaşlarımız için de önemlidir.

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Bilindiği gibi Avrupa Birliğine dahil olan ülkelerde bizim pek çok vatandaşımız bulunmakta ve bu ailelerin çocukları da yaşadıkları ülkelerin okullarında öğrenim görmektedir. Avrupa Birliğini oluşturan ülkelerin Anayasalarında din konusunda ortak bir ilke ve hüküm vardır. Bu ülkelerin her yönüyle güçlü bir birey yetiştirmeyi hedefleyen eğitim sistemleri bulunmaktadır. Buna göre bireyin inandığı din doğrultusunda bir din eğitimi alması da zorunlu hale getirilmiştir. Avusturya'daki okullarda da din dersi zorunlu bir derstir. Avusturya Anayasasının 15. ve 17. Maddeleri din ve okullardaki din dersleri ile ilgilidir. Bu ülkede yasal olarak tanınan dini topluluklar ise şunlardır:¹

- Hristiyanlık; ağırlıklı olarak Katolik Kilisesi
- Protestan ve Ortodoks Kiliseleri
- Müslümanlar
- Yahudiler
- Budistler

Avusturya'daki bu dini cemaatlerin Devlet tarafından tanınan resmi teşkilatları vardır. Dini cemaatler ibadet ve eğitim gibi organizasyonlarını bu dini teşkilatları aracılığıyla yapmaktadırlar. Mesela Viyana'da Katolik, Protestan, Ortodoksların Kilise teşkilatları olduğu gibi, Müslümanların da İslam Diyanet Teşkilatı vardır. Bunların dışında Yahudi ve Budistlerin de teşkilatları resmen tanınmaktadır.² Yasaların kabul ettiği herhangi bir kilise veya dini topluluğun üyesi olan her öğrenci kendi inandığı din doğrultusundaki din derslerine katılmak zorundadır. Bunun için okulun başladığı ilk on gün içinde, hangi din dersini alacağını belirten yazılı bir dilekçe ile öğrenci velisi tarafından okul idaresine bildirilmelidir. Bu süre içinde yazılı müracaatta bulunmayan öğrenci Katolik Din derslerine devam etmek zorundadır. Avusturya'daki Müslüman Türk velilerinin duyarsızlığı sonucu birçok Türk öğrenci Katolik Din derslerini almak ve okumak zorunda bırakılmıştır.

Türk insanının yaşadığı Avrupa'da biz Türklerin inancı olan İslam'ı din olarak resmen tanıyan iki ülkeyi, Avusturya ve Belçika'yı biliyoruz. Almanya, Hollanda ve İsviçre'de bu doğrultuda hukuki düzenlemeler için çaba sarf edildiğini de izliyoruz. Biz, İslam'ı resmen ve fiilen tanıyan ve okullarında İslam Din Dersi okutma imkanı sunan Avusturya'yı örnek inceleme alanı olarak seçtik. Bu ülkeyi seçmemizin bir nedeni de 90'lı yıllarda 1,5 yıl kadar

¹ Religionen in Österreich, Österreich Dokumentation, Bundespressdienst, Wien 1989, s.11-54

² Mustafa Tavukcuoğlu, Avrupa'da Türk Ailesi ve Din Eğitimi (Avusturya Örneği), Konya 2000, s.28; Belçika'daki İslam Dini ile ilgili yasal düzenlemeler için bkz: Mustafa Tavukcuoğlu, Belçika'da Türk Ailesi ve Din Eğitimi, Konya 2000, s.65-76.

Avusturya'da din eğitiminin çeşitli alanlarında araştırma ve incelemeler yapma imkanımız oldu. Bu araştırmalarımız arasında Camiler, Türk din görevlileri, okullardaki İslam dersleri ve öğretmenleri ile Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı da bulunmaktadır. Okullarla ilgili inceleme ve araştırmalarımız Viyana ve çevresinde devam ederken Hristiyan Din Dersi öğretmenleriyle de görüşmelerimiz oluyordu. Çünkü ben de yedek öğretmen olarak çok kısa bir süre iki okulda İslam Derslerine girdim. Bu sırada Hristiyan Din Dersi öğretmenlerinin derslerde anlattıkları konuları, öğretim ortamlarını, ders araç-gereçlerini, kullandıkları teknikleri, ders kitaplarını görmek istedik. Farklı ilkokullarda ve meslek eğitiminin yapıldığı ortaokul ve meslek liselerinde hatta engellilerin eğitildiği okullarda bile değişik ve farklı konuları ile Hristiyan Din Dersi kitapları vardı. Bunun üzerine Viyana'daki Eğitim Bakanlığı'nın Ders kitapları ile ilgili Program Geliştirme Dairesinde, Hristiyan Din Dersi kitaplarının hazırlandığı birimdeki yetkili din eğitimcileri ile görüşmelerimiz oldu. Farklı eğitim kademelerine hitap eden, ilk, orta ve meslek okullarının amaçlarına, öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun, toplumun beklentilerini karşılayabilecek tarzda din dersi kitaplarının hazırlanmış olduğunu gördük. Okulların din dersi kitabı ihtiyaçlarını giderebilmek maksadıyla farklı eğitim kademeleri için 40'a yakın Hristiyan Din Dersi kitabı vardı. Bu kitapları aylarca inceledik ve hala da devam ediyoruz. Metot ve muhteva bakımından pedagojik ilkeler ışığında hazırlanmış ders kitaplarının bir gayretin ürünü olduğu hemen göze çarpıyordu. Bu ders kitaplarında Hristiyanlık dışındaki dinlerin tanıtımının yapıldığı bölümleri incelemeye başladık. Çalışmamızın sonunda listesini sunduğumuz 40'a yakın ders kitabını incelerken, Avusturya'da din eğitimiyle ilgili genel hatlarıyla dikkatimizi çeken bazı noktalar oldu. Bunları şöyle sıralamak mümkündür;

1. Öncelikle Avusturya eğitim sisteminin iskeletini hatırlamakta yarar vardır. Avusturya'da İlköğretim (Volksschule) 4 yıldır. Öğrenciler 4. sınıfta başarılarına göre ya akademik liselere yani ortaöğretim 1. ve 2. basamağında yer alan öğretim kurumlarına (AHS=Allgemeinbildende Höchere Schule) giderler ya da sanat ve meslek okullarına yöneltilirler. Ortaöğretim ikinci kademesinden sonra (olgunluk) Matura sınavını vererek yükseköğretime adım atarlar. Zorunlu öğretim meslek eğitimiyle birlikte 18 yaşına kadar devam etmektedir.

2. Avusturya'daki genel din öğretiminin amacı, ülkedeki dini çeşitliliğe uygun olarak belirlenmiştir. Ülke nüfusu çoğunlukla Katolik mezhebine sahip olduğundan dolayı, Katolik Din Öğretiminin amaçları üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Avusturya okullarındaki Hristiyan-Katolik din öğretiminin genel amaçları şöyle belirtilmiştir:

“..... Bu ders, öğrencileri Hristiyan yaşamına özendirmeye çabalayan ve sorumluluk taşıyan davranışlara yönelik inançlardan kilise ve cemaatlere girmeyi cesaretlendiren üst düzey hedeflere de sahiptir. Okullardaki din öğretimi diğer derslerde olduğu gibi sadece bilgi verilmesine yönelik değildir. Bu ders Avusturya okullarında geçerli olan diğer eğitim-öğretim faaliyetlerine katkıda bulunmaktadır... Din eğitimi, dua öğretimi ve Hristiyanlık Ayin eğitimine yöneliktir. Bunlar aracılığıyla sadece dini hedeflere erişilmez. Dua sırasında insan kendisini dile getirir. Ayin eğitimi kutlama törenlerine ve ayrıntılarının öğrenilmesine özen gösterir. Böylece din öğretimi kendine özgü bir biçimde bu iki hedefle bireyin genel eğitimine katkıda bulunur... Mümkün olan eğitsel ve dini alıştırmaların yapılmasını teşvik eder. Mesela, dini günler ve haftalar, aydınlanma günleri, okulların kapanma günleri ile ilgili teklifler üzerinde çalışmalar yapar.”

Okullardaki Katolik din öğretiminin amaçlarına şöyle devam edilmektedir:

-İnançlı öğrencilere inançta bilinçli olarak karar vermelerine yardım etmelidir.

-Arayış içerisinde olanlara ve inanca ters gelen sorulara yönelik kilise cevaplarını tanıma ve onlara birbirleriyle tartışma imkanlarını sağlamalıdır.

-Dinsiz görünen öğrenciye kendini daha açık olarak tanıma ve hatta değiştirme fırsatı verilmelidir.

Protestan din öğretiminin amacı ise şöyledir; bireyin, Kilisenin bilinçli bir üyesi olmasını ve bu cemaate uyumu sağlamasını, dünyada Hristiyanlık düşüncesini koruyan ve onaylayan bireyleri yetiştirmeyi amaçlamaktır.³ Az da olsa Budizm ve Musevilikle ilgili din öğretimi amaçları da bulunmaktadır. Bunlar arasında İslam'la ilgili Din öğretiminin amaçları da şöyle belirtilmiştir:

“Din öğretimiyle İslam'ın dini değerlerini ve önemini Müslüman gençlere anlatmak, her bireye ve sosyal hayatta herkese dini değerleri ve fonksiyonlarını kavratmaktır. Hem İslam'ın yayılması hem de Avusturya'da İslam'a inanan gençliğin ortaya çıkışı bakımından İslam'ın evrenselliği ve Müslümanlar için değişmeyen temel ilkeleri ve dinin zorunlu öğretimi dikkate alınmak durumundadır. Buna göre dil, ırk ve milliyet farkı gözetmeksizin İslam kardeşliğini yakından tanımak ve tanıtmaktır.”⁴

³ Lehrplan der AHS Allgemeiner Teil 1. ve 2. Klasse, Wien 1985, s.34-62.; Gürcan Ültanır, “Avusturya ve Türkiye’de Temeleğitim Kurumlarında 5. Sınıflarda Din Eğitimi Programlarının Karşılaştırılması”, Türkiye Günlüğü Derg., sayı:45, Ankara 1997, ss.166-168.

⁴ Gürcan Ültanır, a.g.m., s.167.

3. Hristiyan din dersleri haftada ikişer saat olarak ilkokul 1.sınıftan itibaren başlamakta ve ortaöğretim sonuna kadar devam eden zorunlu derslerdendir, özellikle ilköğretimdeki ders kitapları pedagojik ilkeler ışığında öğrencilerin gelişim seviyelerine göre hazırlanmış, renkli ve siyah beyaz resimler, şekiller, çizgiler, boyamalarla mesajlar ulaştırılmaya gayret edilmektedir. Resim, şekil ve boyamalarla ilgili öğrencinin sorular sorması öngörülmekte, araç ve gereçlerle dolaylı bir öğretim süreci izlenmektedir.

4. Avusturya kanunlarına göre Kilise ve diğer dini cemaatler ile Devlet arasında din konusunda konkordatlar vardır. Bu anlaşmalara göre okullarda okutulan din derslerinin muhtevasına ve ders kitaplarına devlet karışmaz, bunları Kilise tesbit eder, kitaplarla ilgili masrafları da Kilise üstlenir. Devlet, eğitim kurumlarını ve derslerini yönetmek ve denetleme yapmakla yükümlüdür.⁵ Avusturya Eğitim Bakanlığı ise ülke genelindeki Din Dersi kitaplarının Pedagojik yönüyle ilgilenir.

5. Özellikle 3. ve 4. sınıflarda çevreye ve kimseye zarar vermeme düşüncesi önceki sınıflara nazaran daha yoğun bir şekilde örnek olaylarla didaktik bir biçimde işlenmektedir.

6. Her konu ve kavramın doğrudan öğretimi yerine, uygun ortamlarda öğrenci merkezli, öğrenci konuşturulmaya ve soru sormaya yönelik, öğretmenlerin tavır almaları sayesinde öğrenme gerçekleştirilmektedir. Kavramlar Tanrı ve Hz. İsa ile ilişkilendirilmektedir. (Pil ve cam örneği)

7. Ders kitaplarında okula başlama ve yıl sonu dualarıyla ilgili resimler yer almaktadır.

8. Şarkı ve ilahi sözlerinin müzik aracılığıyla kitaplarda sıkca yer alması din eğitimine katkıda bulunmaktadır.

9. Ders kitaplarının ilk sayfalarında din dersi öğretmenlerinin ebeveyne hitaben el yazısı ile yazmış oldukları dinin önemi ile ilgili mektuplar yer almaktadır.

10. Ders kitaplarının isimleri, ebatları standart olmayıp çeşitlilik göstermektedir.

Avusturya Okullarındaki Hristiyan Din Dersi Kitaplarında İslam'ın Tanıtımı

Hristiyan Din Dersi kitaplarıyla ilgili az önce yaptığımız genel tesbitlerden sonra İslam dini bu kitaplarda nasıl tanıtılmaktadır? Bu soruya cevap

⁵ Mustafa Tavukcuoğlu, "Avusturya ve Türkiye'deki İlahiyat Yüksek Okulları ve Bazı Teklifler", M.E.B. Eğitim Derg. Sayı:4, Ankara 1993, s.56 ; Süleyman Hayri Bolay-Mümtaz'er Türköne, Din Eğitimi Raporu, Ankara 1995, s.62-63.

bulabilmek için kırka yakın ders kitabı gördüğümüzü belirtmiştik. Bu kadar fazla sayıdaki ders kitaplarının hepsinden burada söz etmek yerine örnek olarak birkaç tanesinden bahsetmek daha uygun olur. Şu hususu belirtmekte de yarar görüyorum. Hristiyanlık dışındaki diğer dinlerin (Yahudilik, İslam, Budizm, Hinduizm) ilk genel bilgileri ilkokul 4. sınıftan itibaren ders kitaplarında **“yaşayan dünya dinleri”** başlığı altında küçük küçük paragraflarla verilmektedir. Bazen de bu dinler arasında küçük karşılaştırmalar yapılmaktadır.⁶

Avusturya okullarında zorunlu olarak okutulmakta olan Hristiyan Din Dersi kitaplarında İslam'ın yoğun bir biçimde tanıtımı İlköğretim kademesinin ikinci kısmı olan (Hauptschule) 6.sınıftan itibaren başlamaktadır. Bu yoğunluğu yaş gruplarına göre ifade etmek gerekirse 11.yaş grubuna rastlamaktadır. 11 yaş grubunun okulların 6.sınıfında okudukları Hristiyan Din Dersi kitabında İslam'la ilgili bilgiler şöyle verilmeye başlanmaktadır:

“Evide Lüगतınız varsa İslam ve Moslem kelimelerine bakınız. Babanıza bir Moslem tanıyıp tanımadığını veya okulda haçlı seferleri ve Türk kuşatmasını öğrenip öğrenmediğini sorun!

Günümüzde yaklaşık 400 milyon Müslüman var, onlardan bir kısmı Avusturya'da işçi olarak çalışmaktadır. Yeryüzünde yaşayan insanların yaklaşık olarak 8 de birini oluşturmaktadırlar.

Müslümanlar ve Hristiyanlar tarihte birbirleriyle düşman olarak karşı karşıya gelmişlerdir, savaşmışlardır. Haçlı seferlerini ve Türklerin Viyana kuşatmasını derslerinizde hepimiz duymuşunuzdur. Müslüman ve Hristiyanlar şimdilerde birbirlerini iyi anladıkları için geçmişteki bu savaşları şimdi tekrarlamıyorlar.

⁶ a) Anny und Kurt Finger, Gott Führt Uns Glaubensbuch 3, Schulbuch-Nr:4025, Innsbruck 1992, s.146-151.

b) Franz Moser-A.Nussbaumer-L.Schöpfbeck, Im Garten Des Lebens Religion BHS 5, Schulbuch-Nr:4143, Salzburg 1988, s.71, 79.

c) Günther Bader, Komm Mit Nimm Dein Leben in die Hand, Klagenfurt 1990, s.113-123

d) Maria Riebl- J.Salmen..., Lebenswege Glaubenswege Religion AHS 8, Schulbuch-Nr:4146, Wien 1992, 2.baskı, s.114-115

e) Erich Jell-F.Moser-F.Müller, Miteinander Auf Dem Weg Religion BHS/BMS 1, Schulbuch-Nr:4106, Salzburg 1993, s.64,87,100.

f) Artur Kröll-D.Petz..., Religion Fachschule 2, Schulbuch-Nr:4129, Wien 1990, s.63.

g) Elfriede Semrau-C.Moretto, Religion bms/bhs 1, Schulbuch-Nr:4119, Wien 1992, s.50, 71.

Düşündürme-araştırma soruları

Okulunuzda Müslüman bir öğrenci varsa, ondan İslam Dini hakkında bilgi alabilirsiniz.

İslam ülkelerindeki Hristiyanlar hakkında bölgenizdeki Kilise görevlisinden bilgi alabilirsiniz.”⁷

İslam Dini ile ilgili bu kısa tanıtları hem metot, hem de muhteva yönünden incelemek gerektiği kanaatindeyiz. Bu bilgiler arasında birtakım resimler ve fotoğraflar da bulunmaktadır. Viyana merkezinde bulunan minareli bir cami ile namaz kılan müslümanların resimleri ayrı ayrı verilmekte ve Viyana kuşatması ile ilgili savaş figürleri yer almaktadır. Teknik yönden pedagojik kurallara uygun olmakla birlikte, yeryüzünde 400 milyon Müslümanın yaşadığı ve bunun da yeryüzü nüfusunun 8 de birini oluşturduğu yönündeki bilgiler belki çok eskilere dayanmaktadır. Kitapta aynı sayfada yer alan, bahçesindeki kurumuş ağaç yönünden çekilen bir fotoğrafın, caminin olumsuz bir yaklaşımla gösterilmesi de pedagojik ilkelere ve muhteva tekniğine pek uygun düşmemektedir.

Son kısımda araştırmaya ve sorgulamaya yönelik düşündürme sorularının yer alması ders kitabı tekniği açısından olumlu bir yaklaşımdır. Sonraki sayfada Viyana’da bir ilkokulda okuyan Peter isimli bir öğrenci, İstanbul’da okuyan Abdullah isiminde bir Türk öğrenciye el yazısı ile bir mektup kaleme alır. Abdullah Avusturyalı bir Kilise görevlisinin yöneticilik yaptığı bir okulda okumakta ve Almanca bilmektedir. İki öğrenci birbirlerine kendi ülkeleri hakkında mektuplar yazmaktadır, mektup arkadaşlığına başlamışlardır. Böylelikle Peter İslam’la, Abdullah da Hristiyanlık’la ilgili bir şeyler öğrenmeye başlar. Bu mektuplardan birkaç örnek sunmak istiyorum:

Birinci mektuplaşma;⁸

Sevgili Abdul,

Sınıfımda şehrimizdeki bir Hastahannede çalışan İranlı bir Doktorun oğlu var. O bizim din derslerimize katılmıyor. Çünkü Muhammedaner. Sen de Muhammedaner misin? Şayet cevabın evet olursa, bana dinin hakkında birşeyler yazar mısın? Bende değişik ansiklopediler var, orada okudum Sizin tanrınız Allah ismiyle mi anılıyor? Pazar günleri ibadet yaptığınız Kiliseniz de var mı? Cevaplarını merak ediyorum. Peter.

Bu mektubun cevaplandırılışı da şöyledir:

⁷ Martin Bliem-Edgar Korherr, Arbeitsbuch Religion für die 6. Schulstufe, Schulbuch- Nr:4086, Wien 1991, 7.baskı, s.141.

⁸ Aynı eser, ss.142-149.

Selam Sevgili Peter,

Seni barış anlamına gelen “Selam” kavramıyla selamlıyorum. Bu kelime biz müslümanlarda en sık kullanılan bir selamlamadır. Bize “Muhammedaner” diye de söyleme. Biz de Bir olan Allah’a inanırız. Bize böyle hitabedersen bizler bundan rahatsız oluruz. Çünkü Muhammet Allah’ın peygamberidir. Kur’an’ın ifadesiyle sana Kelime-i tevhidi yazıyorum.

“Lailahe illallah Muhammed Rasülullah” yani Bir olan Tanrıdan başka ilah yoktur, Muhammet ise bu bir olan Tanrının Peygamberidir.

Müslüman olmak isteyen birisi bu söylemleri iki kişinin huzurunda söyler. Bizim haftalık ibadet günümüz Pazar değil, Cuma günüdür. Kilisemiz yok. İbadet yapılan ve Kur’an okunan yerler Cami olarak isimlendirilir. Camilerin yüksekçe kuleleri var ama haç işareti yok, onun yerine genellikle hilal işareti var. Bu kulelere Minare ismi verilir. Bu Minareden Müezzin bizi günde beş defa ibadet için çağırır. Biz sadece camide ibadet etmeyiz, aynı zamanda evlerde de ibadet ederiz. Benim de bugün senin dininle ilgili bir sorum olacak. Üç tanrıya inandığınız ve ibadet ettiğiniz doğru mu? Bu üç tanrı Allah, İsa ve Meryem diye mi isimlendiriliyor? Selamlar, Abdul

İkinci mektuplaşma;

Sevgili Abdul,

Seni Muhammedaner diye isimlendirdiğimden dolayı beni bağışla özür dilerim, sizi rahatsız edeceğimi bilmiyordum. Müslümanlık dinine girmek çok kolay gözüküyor. Birisi Hristiyan olmak istese, bu bizde daha zordur. Sınıf arkadaşım İlse geçen yıl ilk defa Hristiyan oluyordu. O 6 ay boyunca Vaftiz derslerine katıldı, sonra Paskalya’da Kilise’de Vaftiz edilerek ancak Hristiyan oldu. Biz Vaftizi Sakrament diye isimlendiririz. Sizin de Sakramentiniz var mı?

Bizim üç tanrıya inanarak ibadet edip etmediğimizi bana soruyorsun? Niye böyle düşünüyorsun? Yahudiler, Sizler ve biz Hristiyanlar sadece bir olan Tanrıya ibadet ederiz. Biz tanrının üç katmandan oluştuğuna inanırız. Tanrı baba, Tanrı oğul ve kutsal Ruh. Tanrı bu üç unsurdan oluşmaktadır. Fakat üç tanrı yoktur. Bu elbette zor anlaşılır. Din dersi öğretmenimiz bir defasında şöyle söylemişti; bir insan aklıyla bunu böyle anlayabilirse, dünyadaki deniz deryalarından bir şişe su almış gibi olur. Ama yine de bunu tam kavrayamaz. Çünkü denizler deryalardan ibarettir. Şimdi sana bir sorum olacak, bana Kur’an hakkında bilgi verebilir misin? Ben Ansiklopedide Kur’anın sizin kutsal kitabınız olduğunu gördüm. Ben sana bizim Kutsal Kitabımız İncil’i gönderiyorum. Gönülden selamlar, arkadaşın Peter

Bu mektubun cevaplandırılışı ise şöyledir;

Sevgili Peter,

Bir ve merhametli olan Allahın adıyla mektubuma başlıyorum. Biri dışında Kur'an'ın tüm sureleri böyle başlar. Dindar olan müslümanlar mektuplarına böyle başlarlar. Sevgili Peterciğim, ben de sana mektubumu yazmaya böyle başlamak istedim. Bana Kur'an'dan bahsetmemi istiyorsun. Kur'an kelimesi "okumak" anlamındadır. Biz kitap olarak isimlendiririz. Her müslümanın okumak öğrenmek ve yapmak zorunda olduğu bilgiler bu kitabın içinde vardır ve biz buna inanırız. Kur'an 114 Kapitelden oluşur ki biz buna "sure" ismini veririz. En uzun sure baş taraflarda, en kısası ise Kur'an'ın sonlarındadır. İlk surenin adı Fatihadır, açış-açılış anlamına gelir. Sana Arap dilinde Kur'an yazısıyla bir örnek metin gönderiyorum. Sen onu okuyabilirsin. Türkiye'de biz Kur'anı Türkçe anlamıyla da okuyoruz.

(Fatih Suresinin Arapça yazılışı ve telaffuz edilişi ile Almanca anlamı bir çerçeve kutu içinde verilmektedir.)

Bu surede İslam'ın ne olduğu özetlenmektedir. İslam, bağlanmak, itaat etmek, teslim olmak, bir olan Tanrıya inanmayı kabul etmek demektir. Müslüman Tanrının bir olduğuna inanır. Sen, Allahın üç unsurdan oluştuğunu yazıyorsun, ben bunu anlamakta zorlanıyorum. Hoşuna gideceğini umduğum birşeyden bahsetmek istiyorum. Kur'anda Meryem'in oğlu İsa'dan çok sık bahsedilir. Aralarındaki konuşmalar yazılıdır. Kur'anın 19.suresi İsa'nın annesi "Meryem" suresi olarak isimlendirilir. Peygamberimiz Muhammet şöyle öğretmiştir. İsa Tanrının gönderdiği bir elçi ve Peygamberdir. Peygamberimiz, Tanrının çocuklarının olduğuna ve onun ortaklarının bulunduğuna inanmaz. Senin bahsettiğin Sakrament İslam'da yoktur, hatta ruhbanlık da yoktur. Ama Kur'anı öğreten ve camilerde ibadetleri yöneten eğitimciler vardır. Biz onlara İmam ismini veririz. Bugünlük bu kadar, tekrar yazışmak dileğiyle selamlar, Arkadaşın Abdul.

Üçüncü mektupta Peter'in cevabı;

Sevgili Abdul!

Hristiyanlıkta da İbadet, dua, oruç ve maddi yardımlaşma vardır. İyi bir Hristiyan olmak isteyen kimse, günlük olarak sabah ve akşam Tanrıya dua eder. Dindar aileler yemeklerden önce ve sonra da dua ederler. Bizim oruçlarımız sizinkinden daha kolaydır. Cuma günleri çok sevdiğimiz, değer verdiğimiz bazı şeyleri yapmaktan kaçınırız. Biz ibadetlerden önce sizdeki gibi yıkanmayız. Ama kiliseye girerken şaraplı su ile üzerimizde bir haç resmi çizeriz. Bu bize sadece vaftiz olduğumuzu hatırlatmaz, aynı zamanda Tanrıya gönülden inandığımızı ve onun huzuruna geldiğimizi gösterir. Selamlar arkadaşın Peter.

Bu ders kitabında ve diğer din dersi kitaplarında değişik temaların işlendiği kurgulara dayalı mektuplaşma örnekleriyle İslam'ın beş şartını anlatan, İslam ve Hıristiyanlık'taki kutsal şehirlerin isimlerini hatırlatan, Hac olayını, Namaz ibadetini ana hatlarıyla işleyen mektuplar ve açıklamalar da bulunmaktadır.⁹ Bireysel ve cemaatle kılınan namazlar renkli resimlerle gösterilmektedir. İnançların ve ibadetlerin karşılıklı mukayese edilmesi ile ilgili açıklamalara da yer verilmektedir. Ünitenin sonuna doğru İslam'da yaşam tarzı ve iman başlığı ile Peter ve Abdullah arasında cereyan eden konuların tamamlamalı tip sorularla öğrenilip öğrenilmediği anlaşılacak istenmektedir. Bu ünitenin sonunda ise Müslüman ve Hıristiyan toplumlarıyla ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmelerde öne çıkan düşünceleri dikkatinize sunmak isterim.

-Hıristiyanlığı benimseyen ve seçen müslümanlara ölüm cezası uygulayan İslam ülkesi sayısı çok azalmıştır.

-Hıristiyanlardan ve müslümanlardan birbirlerine maalesef düşmanca davranan ülkelerin sayısı az da olsa bulunmaktadır.

-İslam ülkelerinin pek çoğunda müslümanlar ve hristiyanlar barış içinde beraberce yaşamaya çalışmaktadırlar.

-Her iki toplum arasındaki münasebetler hakkında Katolikler İkinci Vatikan Konsilinde (1965 den önce) dikkatli olunmasını istemişlerdir.

-Müslümanlar İsa'yı tanrı olarak algılamamakta, dindar bir anne olan bakire Meryem'in oğlu ve Peygamber olduğunu her zaman hürmetle ve saygıyla kabul etmektedirler.

-Ruhani meclisler geçmişteki olumsuzlukları bir kenara bırakarak, karşılıklı sosyal düzenlemeler yapmak, barış ve özgürlük içinde tüm insanları korumaya ve yaşatmaya çaba sarfedilmesi konularında teşvikler yapmaktadırlar.¹⁰

Bu değerlendirmeden sonra da öğretimin aktifleştirilebilmesi için bu paragrafların yavaş yavaş okunarak, öğrencilerin kendi kelime ve cümleleriyle anlatmaları istenmekte ve düşündürmeyle ilgili şu sorular yöneltilmektedir:

-Bizim inandığımız hangi hakikatlere Müslümanlar da inanıyorlar?

-Ebeveyniniz küçüklüklerinde okula gittikleri zaman yukarıdaki Konsil metni yoktu. Bu metni Anne ve babanıza gösterin ve açıklayın.

⁹ Aynı eser, ss.146-149. ; Elfriede Semrau-C.Moretto, a.g.e., s.75 ; Kurt Zisler-H.Finster..., Dem Leben Auf Der Spur Glaubensbuch AHS 2, Schulbuch-Nr:4163, St.Pölten(Austria), ts., s.132-136.

¹⁰ Martin Bliem-E.J.Korherr, a.g.e., s.150.

-Gelecek okul ayın gününe, Müslüman birisi için bir dua hazırlığı yapın.

-Okula başlarken ve eğitim yılını tamamlarken yapılan ayinlerin-duaların günlerini ve saatlerini yazın.

Hıristiyan Din Dersi Kitaplarıyla İlgili Genel Bir Değerlendirme

Din ihtiyacı birey ve toplum hayatını kapsamaya devam eden bir gerçektir ve din eğitimi yeri doldurulamayan bir ihtiyaçtır. Genel din eğitiminin okullarla da sınırlandırılması doğru bir hareket değildir. Eğitimin hedeflediği insanları yetiştirmek temel amaç olmalıdır. Allah sevgisi ile yetişen insanlar, insanlığa sevgi ile bakarlar ve yaklaşırlar. Din dersinin temel amacı da, bireye Allah inancı ve sevgisi kazandırmak olduğuna göre, ahlaki konuların da bu dersin içinde yer alması vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Hıristiyan Din Dersi kitaplarında din eğitiminin evrensel, ilkeli, hoşgörülü, çoğulcu ve farklı inançlara saygıyı esas alarak yapıldığını gözlemlemekteyiz. Çokluk içinde birlikte ve beraberce aynı çevreyi paylaşarak barış içinde yaşama becerisini insanlar sergileyebilirler. Dinin huzur verici, barışı sağlayan ve ahlaka değer veren yönlerinin ortaya çıkarılması için ders kitaplarında buna önem verildiği görülmektedir.

Dini inanç ve geleneklerine sıkı sıkıya saygı ile bağlanan herkes, başkalarından da kendi dinine saygı bekler. Dinin başkalarını ilgilendiren bölümleri, inanç ve ibadetlerden daha çok ahlaki değerleri, aile yaşantıları, komşuluk ve sosyal ilişkiler ile insani, iktisadi ve ekonomik münasebetler ve gelişmelerdir. Bunların hepsini birden ifade etmek gerekirse, “insanlık anlayışı ve yüksek ahlaki davranışlar” biçiminde özetlemek mümkün olur.

Avusturya’da yaşayan Müslüman Türkler, değişik inanç mozayığına sahip karma kültür ortamlarında yaşamaları itibariyle gerçekten örnek insanlar olarak yaşamak zorundadırlar. Bu konuda başarılı olamayanların ortaya koyacakları olumsuz örnekler, başkaları tarafından doğrudan Türklere ve dolayısıyla İslam’a maledilecek ve din konusunda yanlış anlamalara sebebiyet verecektir. Avusturyalılar hem tarihten gelen tecrübeleri, hem sosyal yaşantılarında bugün İslam’ı ve müslümanları görmeleri ve hem de okul kitaplarında İslam’a ve müslümanlara yer vermeleri bakımlarından bu dine ve müntesiplerine yabancı olmıyan bir toplumdur. Avrupa genelinde Tarih, Coğrafya ve Din dersi gibi önceki dönemlere ait okul kitaplarında İslam adına öğrendikleri bazen yanlış ve önyargılara dayalı bilgiler de bulunmaktadır. Buna ek olarak oradaki müslümanların iyi bir eğitimden geçmeden, dolayısıyla İslam ahlak anlayışından da çoğu zaman habersiz yaşamaları sebebiyle, Hıristiyan Toplumların geçmişten gelen antipatilerinin giderilmesinin önüne

geçilememiştir.¹¹ Nitekim Alman Okul kitaplarında da geçmiş yıllarda benzer durumlar gözlemlenmiştir.

1980 li yıllardan itibaren yani Avusturya İslam Cemaati Teşkilatının, İslam Merkezinin, ATİB v.b. teşkilatların kurulmasından buyana Hristiyanlarla, Kiliselerle karşılıklı ziyaretler sonucu, konferanslar, seminerler v.b. etkinlikler aracılığıyla iki cemaat arasındaki diyalogun ve iletişimin sağlanmasına, geliştirilmesine gayret edilerek önyargıların ortadan kalkmasına devam edilmesi olumlu yaklaşımlardır.¹² 1990 lı yıllarda Avusturya (Graz) ve Almanya gibi ülkelerde yapılan dinler arası diyalog ve kaynaşma çabaları da olumlu yöndeki gelişmelerdendir.¹³ Bugün okullarda okutulan Hristiyan Din Dersi kitaplarında az da olsa örneklerini gördüğümüz ünitelere bakarak dinler arası diyalogun ve kültürler arası kaynaşmanın olumlu sonuçlarını görmek mümkündür. Okul kitaplarında az da olsa İslam Dinini tanıtmaya çabaları, pedagojik ilkeler ışığında Hristiyan Din Dersi kitaplarında yer vermeleri bu diyalogun bir göstergesi olarak nitelendirilebilir. (Hristiyan öğrencilerin cami ziyaretleri, Müslümanların iftar yemeklerine Hristiyanları davetleri...v.b.) Ancak okul kitaplarında yukarıdaki mektuplaşma örneklerinde görüldüğü gibi, kurgusal olarak verilen yaklaşımlar incelendiğinde, teknik yönden eşitlik veya objektiflik temeline dayanmamaktadır.

SONUÇ

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bilinçli, tekniğine uygun, sistemli ve dinin de göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi gerekir. Olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için sağlıklı bir din eğitimi ve öğretiminin zaruri olduğu kanaati modern toplumlarda gittikçe yaygınlaşmaktadır. Din, insanları birbirlerine kötülük yapmaktan alıkoyan evrensel özelliğe sahip bir oto-kontrol mekanizmadır. Toplumlar ve onların yöneticileri ve bilim adamları bu mekanizmayı ne kadar sağlıklı bir şekilde işletebilirlerse dünya barışına o kadar

¹¹ Abdülcevat Falaturi-Udo Tworuschka, Alman Okul Kitaplarında İslam, çev: M. Zeki Okur, DİTİB. Braunschweig 1992.

¹² Mustafa Tavukcuoğlu, Avrupa'da Türk Ailesi ve Din Eğitimi (Avusturya Örneği), s.30-49.

¹³ a) Beyza Bilgin, "Mezhepler ve Dinler Arası Eğitim ve İşbirliği", A.Ü.İlahiyat Fak. Derg. cilt: XXXIX, Ankara 1999, s.7-24 .

b) Beyza Bilgin, "Avrupa'ya Bir Ruh Vermek (Anadolu'dan Bir Müslüman Kadın)", A.Ü.İlahiyat Fak. Derg., cilt: XXXVIII, Ankara 1998, s.41-48 .

c) Beyza Bilgin, "Evrensel Karşılaşma Hristiyanlar ve Müslümanlar Görüşüyorlar", A.Ü.İlahiyat Fak. Derg., cilt: XXXIV, Ankara 1993, s.53-56.

d) Beyza Bilgin, "Roma'da İlahiyat Eğitiminde İşbirliği Semineri", A.Ü.İlahiyat Fak.Derg., cilt: XXXII, Ankara 1992, s.233-239.

e) Belçika'daki Katolik Din Dersleri için de benzer gelişmelere bkz: M. Zeki Aydın, "Belçika'da İlk ve Ortaöğretimde Din ve Ahlak Öğretimi", C.Ü.İlahiyat Fak.Derg. sayı:3, Sivas 1999, s.119.

katkıda bulunabilirler. Dinin okullardaki dersler arasında yer alması, genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak öğretiminin yapılması, toplumlar ve kültürler arası kaynaşmaya yardımcı olması bakımından eğitim kurumlarının her kademesinde din öğretimine yer verilmesinin tartışılmazlığı evrensel bir kriter olmuştur. Buna yönelik olarak yöntem arayışları ve denemeleri yapılmaktadır. Avusturya karma kültür ortamı olan bir ülkedir. Okullarının öğrencileri ise, beraberce yaşadıkları diğer insanların hayatlarını, inançlarını kendi düşünce ve inançları ile mukayese edebilmeyi istemektedirler. Bu isteği karşılayabilmek için diğer dinleri tanıtmaya ihtiyacı doğmuştur. Bundan dolayı din dersleri için yeni bir yöntem olan Fenomenolojik din dersi denemeleri içine girmişlerdir. Bu din dersi, dinlere ve mezheplere bağımlı olmıyan din dersi değildir. Fenomenoloji, normatif değil, deskriptif bir yaklaşım sergiler, dolayısıyla olaylara ve olgulara önyargısız yaklaşmayı gerektiren bir yöntem olduğuna göre, böyle bir ders, farklı dinlere bağlı insanların birlikte ve beraberce yaşama ihtiyacını karşılamak için denenen ve uygulanan bir çalışmadır.¹⁴ Burada farklılıklar anlaşılmaya ve anlatılmaya çalışılır. Farklı da olsalar herkesin yanyana beraberce barış ve hoşgörü içinde nasıl yaşayacağı, öğretimin konusu yapılır. Böyle bir din öğretimi, farklı din ve mezhep mensuplarının dinlerini değiştirmeyi değil, sadece herkesin kendi dinini öğrenmesini ve diğerlerinininkinden farklı yönleri varsa, onların farkında olmasını amaçlamaktadır. Dinlerin ve mezheplerin ayrı ayrı öğretim konusu yapılması demek, her öğrencinin kendi dininin anlatılmasına ve işlenmesine katkıda bulunması anlamındadır. Öğrenci kendi inancını saklı tutmakla birlikte başkasının inanç ve anlayışına saygı ve hoşgörü ile yaklaşmaya çalışır. Böyle bir öğretim ortamı her din mensubu için, kendi din ve kültürünün bilincine varmak açısından bir imkandır.

Bu bakımdan Avrupa'da birliğin sağlanması ile ilgili çabaların tümü olarak algılanan "Avrupa Birliği"ne dahil olan ülkelerden Avusturya'daki örneğini sunduğumuz Hristiyan Din Dersi kitaplarında İslam dinini tanıtmaya gayretlerini iyi niyetli bir yaklaşım olarak nitelendirmekteyiz. Ders kitaplarında yer alan İslam'a ait olarak verilen bir kısım bilgilerin de gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerekmektedir. Bunun da diyalogun, iletişimin daha da yoğunlaşması sayesinde, karşılıklı iyi niyetli yaklaşımlarla olacağına inanmaktayız.

¹⁴ Beyza Bilgin, "Mezhepler ve Dinler Arası Eğitim ve İşbirliği" , a.g.y., s.3-4.

ÖNERİLER

1. Örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri içinde, dinlerin evrensel ilkelerinde, dinler arası diyalog ve kaynaşmada, hoşgörüde ve beraberce yaşamada, toplumlar arası barış gibi konularda çok yönlü projeler geliştirmek günümüzde bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyacı karşılayacak farklı kültürlerdeki din eğitimcilerinin yılda bir defa seminerler aracılığıyla bir araya gelmeleri ve komisyonlar oluşturmaları yerinde bir hareket olur.

2. Avusturya'daki eyalet okullarında okutulan tüm Hıristiyan Din Dersi kitaplarında İslam Dinini tanıtan bölümlerin taranarak İslam'la ilgili olmayan bilgiler varsa, oluşturulacak komisyonlar aracılığıyla bunlar düzeltilmelidir.

3. Din Dersi kitaplarında diğer semavi dinler aleyhine yazılanlar varsa, bunların arındırılması sağlanmalıdır.

4. Din Dersi kitaplarına konulan resim, fotoğraf, çizelge, tablo, grafik, harita v.b. görsel araçlar dikkatle seçilerek yerleştirilmelidir.

5. Avrupa Birliğine dahil olan ülkelerdeki din eğitimi kurumlarını mukayeseli olarak inceleyen, yeni yeni teklifler sunan araştırmalar çok azdır. Bu alanda hissedilen boşluğu kısmen de olsa doldurmak ve katkı sağlamak amacıyla din eğitimi kurumlarının mukayeseli bir şekilde araştırılması gerekmektedir.

6. Eğitim Bilimi, sosyal ve dini problemlerin eğitime yansıyan yönlerini çözebilmek için mukayeseli eğitim biliminin verilerinden yararlanmalıdır. Bu karşılaştırmalar benzer sorunları aşmış ve bu tecrübeyi yaşamış ülkelerin okullarındaki öğretim programlarının teknik ve pedagojik yönlerine bakılarak gerçekleştirilmelidir.

7. 21.y.y.da yaşanacak sosyal değişim ve özellikle Avrupa Birliği sürecindeki yeni gelişmelerin Türkiye'de din öğretimi anlayışının ve uygulamasının gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Çok kültürlü toplumlar ve yönetimler çatışmacı ideolojiler üretmek yerine uzlaşmacı bir yöntem izlemek durumundadırlar. Kalkınmış ülkelerdeki karma kültür ortamlarında din öğretimi uygulamalarının bilinmesi ve kültürümüze uygun yaklaşımlar oluşturulması bakımından yararlıdır.

8. Türkiye'nin yeni bir birey olarak katılacağı Avrupa Birliği ailesinde, Türklerin dini, dili ve kültürel kimliğine ait öz değerlerinin tanıtılması ve korunabilmesi amacıyla, karşılıklı uyum konusunda, Avrupa Birliğinin de dayatmalar yerine kendini zihinsel bir uyuma hazırlaması gereklidir. Dinler arası diyalog çalışmalarının ve çabalarının misyonerlik faaliyetine dönüştürülmemesi için dikkatli davranmaya özen gösterilmelidir.

**TARAMASI YAPILAN AVUSTURYA OKULLARINDAKİ
HRİSTİYAN DİN DERSİ KİTAPLARININ LİSTESİ**

1. Liederbuch Religion Grundschule, Schulbuch-Nr: 4159, Wien 1991.
2. Du Magst mich Religion 1, Schulbuch-Nr: 4006, Wien 1994.
3. Freue Dich! Religionsbuch 2, Schulbuch-Nr: 4105, Wien.
4. Jesus liebt mich, Wien 1987, (für Behinderte).
5. Gott liebt uns Glaubensbuch 1, Schulbuch-Nr: 4087, (12.Auflage), Wien 1991.
6. Gott Ladet uns ein Glaubensbuch 2, Schulbuch-Nr: 4088, Wien 1991.
7. Gott ruft uns Glaubensbuch 4, Schulbuch-Nr: 4026, Wien 1988.
8. Miteinander Glauben Lernen Glaubensbuch 5, Reihe Glaubensbücher 5-8, Schulbuch-Nr: 4128, Graz.
9. Im Glauben Wachsen Glaubensbuch 6, Reihe Glaubensbücher 5-8, Schulbuch-Nr: 4138, Graz.
10. Das Leben Gestalten Glaubensbuch 7, Reihe Glaubensbücher 5-8, Schulbuch-Nr: 4150, (4.Auflage) St.Pölten 1993.
11. Miteinander Unterwegs Glaubensbuch AHS 1, Reihe Glaubensbücher AHS 1-4, Schulbuch-Nr: 4162, Salzburg.
12. Gelebter Glaube Religion AHS 7.Klasse, Schulbuch-Nr: 4126, Wien 1993.
13. *Religion Berufsschule 1, Schulbuch-Nr: 4017, Wien 1992.*
14. *Wie Leben?, Schulbuch-Nr: 4117, (3.Auflage) Wien 1991.*
15. Arbeitsbuch Religion für die 5. Schulstufe, Schulbuch-Nr: 4132, Wien 1992.
16. Arbeitsbuch Religion für die 7. Schulstufe, Schulbuch-Nr: 4133, (10.Auflage), Wien 1991.
17. Arbeitsbuch Religion für die 8. Schulstufe, Schulbuch-Nr: 4148, Wien 1989.
18. Wachsen in Freiheit Religion BHS 2, Schulbuch-Nr: 4151,(5.Auflage), Wien 1989.
19. Befreit zum Leben Religion BHS 3, Schulbuch-Nr: 4120, Wien 1992.
20. Die Welt mitgestalten Religion BHS 4, Schulbuch-Nr: 4144, (2.Auflage),Wien 1990.
21. Religion bms 2, Schulbuch-Nr: 4130, (1.Auflage), Wien 1987.
22. Religion bms 3, Schulbuch-Nr: 4142, (1.Auflage), Wien 1988.
23. Religion Fachschule 4, Schulbuch-Nr: 4153, (1.Auflage), Wien 1989.
24. Religion Fachschule 3, Schulbuch-Nr: 4141, (1.Auflage), Wien 1988.

25. Materialien Zum Ru An Vorschulen, Herausgeber: Religionspädagogisches Institut Der Erzdiözese Wien, (2. Auflage), Wien 1983.
26. Lehrplan für den katholischen Religionsunterricht an der Volksschule, Vorschulstufe Grundschule (1. bis 4. Stufe der Volksschule), Wien.
27. Lehrpläne für den katholischen Religionsunterricht an AHS (Kommentierte Ausgabe 1983), Salzburg.
28. Lehrplan der AHS Allgemeiner Teil 1. ve 2. Klasse, Wien 1985.
29. Lehrpläne für den katholischen Religionsunterricht an BHS (Kommentierte Ausgabe 1983), Salzburg.
30. Lehrplan für den katholischen Religionsunterricht an Berufsbildenden Pflichtschulen, (Ausgabe 1986), Wien.
31. Lehrplan für den katholischen Religionsunterricht an HS (Ausgabe 1985), Wien.
32. Lehrpläne für den katholischen Religionsunterricht an BMS und PL (Kommentierte Ausgabe 1985), 1985 Wien.